

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА М'ЯСНИХ ПОРІД В УКРАЇНІ І ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Доротюк Е.М., д. с.-г. н., професор,
Прудніков В.Г., д. с.-г. н., професор,
Колісник О.І., к. с.-г. н.

Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків

***Анотація.** У статті наведено сучасний стан та проведено порівняльне вивчення господарсько-біологічних особливостей худоби різних м'ясних порід і обґрунтовано їх використання при подальшому удосконаленні.*

***Ключові слова:** порода, селекція, м'ясна продуктивність, тип.*

Актуальність проблеми. За сучасних умов розвитку скотарства в Україні та світі питання збільшення обсягів виробництва яловичини є одним з головних. Як показує світова практика розв'язати цю проблему можна за рахунок всебічного розвитку спеціалізованого м'ясного скотарства.

Розвиток цієї галузі в значній мірі залежить від наявності м'ясних порід, їх продуктивності і пристосованості до природно-кліматичних умов регіону. Нині в Україні розводять тварин нових вітчизняних та імпортованих м'ясних порід – українську м'ясну, волинську, поліську і південну, а також знамянський тип поліської м'ясної породи, з імпортованих – абердин-ангуську, шароле, лімузинську, герефордську, світлу аквітанську.

З вивчення господарсько-біологічних особливостей тварин окремих м'ясних порід проведено багато досліджень та більшість з них носять не комплексний, а фрагментарний характер. Але незважаючи на значну кількість публікацій, порівняльна оцінка м'ясних порід в Україні недостатньо висвітлена в літературних джерелах.

Мета дослідження. Провести порівняльне вивчення господарсько-біологічних особливостей худоби різних м'ясних порід, а також обґрунтувати їх використання при подальшому удосконаленні.

Матеріал та методика досліджень. Проведено експедиційне обстеження у 182 господарствах усіх областей України, які на початок 2012 року розводили худобу м'ясних порід. Одержані дані узагальнені щодо сучасного стану і подальшого удосконалення м'ясних порід. Науково-господарські дослідження проводились в ПП «Агро Новоселівка-2009» Нововодолазького району Харківської області протягом 2006-2012 років.

Результати дослідження. Важливою чи не найголовнішою умовою розвитку м'ясного скотарства вважається наявність генофонду м'ясних по-

рід з високим потенціалом продуктивності та добре пристосованих до природно-економічних умов окремих зон. В Україні сьогодні розводять 11 порід і 1 тип вітчизняної та імпоротної селекції, характеристика яких наведена нижче.

Українська м'ясна порода створена шляхом складного відтворювального схрещування й поєднання кращих ознак симентальської (С), сірої української (У), шаролезької (Ш) і кіанської (К). Робота велась за декількома схемами, при яких у різних комбінаціях використовувались бугаї-плідники і матки всіх чотирьох вихідних порід та їх помісні нащадки. На завершальному етапі одержали бажані генотипи: Ш $\frac{3}{8}$, С $\frac{1}{8}$, У $\frac{1}{8}$, Ш $\frac{5}{8}$, К $\frac{1}{8}$, У $\frac{1}{8}$, Наказом № 211 по міністерству с-г України від 30.07.1993 р. визнано, що ця худоба за всіма показниками продуктивності не тільки відповідає цільовому стандарту, а й перевершує його.

Дослідження показали, що генетичний потенціал м'ясної продуктивності породи високий. Бички досягають живої маси в 15 міс. 500 кг, 18 міс – 600 кг, 21 – 660 кг. При цьому 50 % тварин у 21 міс. мають живу масу 700 кг і більше. Забійний вихід – 60 % і більше. Коефіцієнт м'ясності – 4,9 – 5,5. Ці показники відповідають вимогам кращих світових стандартів.

Однак через суттєві прорахунки у здійсненні ринкових перетворень в аграрній сфері чисельність корів української м'ясної породи скоротилося із 5033 гол при апробації у 1993 р до 1135 гол або в 4,4 рази. Таке катастрофічне зменшення чисельності корів цієї породи може призвести до проблем з її використанням. За оцінкою ФАО порода знаходиться на межі зникнення [8].

Особливе місце серед м'ясної худоби займає **сіра українська**, яка створена багатовіковою селекцією в умовах степової зони. У минулому порода була потрійною молочно-робочо-м'ясного напрямку продуктивності. Пізніше вона використовувалась як молочно-м'ясна, а нині як м'ясна. У зв'язку з пізньостиглістю і невисокою крупноплідністю її широко використовували для створення вітчизняних порід: симентальської, червоної степової, лебединської і української м'ясної. В результаті її чисельність різко скоротилась. На 01.01.2012 р кількість корів становить 437 голів. За оцінкою ФАО відноситься до категорії «вітчизняний генофонд», який знаходиться на межі зникнення. Цю породу можна назвати еталоном за міцністю конституції, стійкістю до захворювань та екстремальних факторів середовища і тривалістю продуктивного використання.

Волинська – це друга вітчизняна м'ясна порода великої рогатої худоби, яку успішно розводять у західних регіонах України. Вона апробована у 1994 році за показом Мінсільгоспрома України за № 355. порода створена шляхом складного відтворювального схрещування лімузинської, герефордської, абердин-ангуської, чорно-рябої і червоної польської порід в

Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини

умовах західного Полісся з вологим кліматом і значною кількістю природних пасовищ. Тварини цієї породи мають легкі отелення, комолі, червоної масті з білими відмітинами на лобі, плодючість – 80-90 телят на 100 корів. Бички волинської породи у 18 – міс. віці мають живу масу 480-500 кг, забійний вихід 60-64 %, вихід м'якоті туші – 83-85 %, вихід м'яса на 1 кг кісток – 5,1-5,8 кг. За чисельністю поголів'я ця порода займає друге місце після абердин-ангусів. Кількість корів на 01.01.2012 р. 6235 голів (25,3 % від усіх порід).

Слід зазначити, що за темпами приросту популяція волинської породи в Україні, у порівнянні з чисельністю усіх інших м'ясних порід домінує.

Поліська – це третя вітчизняна м'ясна порода, яка апробована в 1999 році. Порода створена шляхом складного відтворного схрещування тварин чернігівського, придніпровського та знам'янського типів в умовах Житомирського Полісся. Бажані породні поєднання: Ш^{3/8}, А^{1/4}, С^{3/8}, та Ш^{3/8}, А^{1/4}, С^{1/4}, К^{1/8} (Ш-шароле, А-абдердин-ангуська, С-симентальська, К-кіанська). Тварини цієї породи мають легкі отелення, спокійний норов, комолі, світлої масті, добре використовують грубі корми та пасовища. Жива маса дорослих бугаїв – 900-1100 кг, корів – 500-600 кг, бичків у 18 міс. віці – 500-550 кг.

Знам'янський тип поліської м'ясної породи створено шляхом складного відтворного схрещування червоної степової та симентальської худоби з бугаями шаролезької і абдердин-ангуської порід. Тварини мають пропорційну будову тіла, міцний кістяк, легку голову, розвинені груди і усі частини тулуба, достатню обмускуленість. Середня жива маса корів за першим отеленням 450 кг, другим – 450-500 кг, третім та старше 550 – 600 кг. Молочність корів за живою масою телят при відлученні у 7 місячному віці 220 – 290 кг. Оцінка екстер'єру – 75-93 балів.

Тварини цього типу відносяться до середньої крупності, спокійного норову, добре використовують грубі корми і пасовища. Вони невибагливі щодо умов годівлі та утримання і можуть розводитись у господарствах різних категорій власності та природно-кліматичних зонах країни.

Тварини пристосовані до цілорічного безприв'язного утримання на вигульних майданчиках, у приміщеннях легкого типу. Вони добре переносять холод і спеку завдяки теплостійкості, пластичності морфоструктури шкіряно-волосяного покриву. Кращими репродукторами типу є Агрофірми «Колос», Знам'янського, «Олексіївське» Кіровоградського районів Кіровоградської області.

Південна порода створена шляхом складного відтворного схрещування та гібридизації червоної степової худоби з герефордською, шаролезькою, шортгорнською, санта – гертруда порід та кубинським зебу. Порода апробована в 2009 році її характерні особливості: висока продуктивність,

стійкість до захворювань та екстремальних факторів середовища, здатність ефективно використовувати вегетативні та грубі корми за мінімального споживання концентратів давати високі середньодобові прирости (1000 г і більше).

Порода має найвищий індекс теплостійкості у порівнянні з іншими породами, які розводяться в Україні, що забезпечує збереження гомеостазу організму як при високих так і низьких температурах повітря. Порода є базовою для створення галузі м'ясного скотарства в екстремальних умовах степової зони України. Вона є єдиною в країні і на Європейському континенті, яка створена шляхом міжвидової гібридизації.

Абердин-ангуська порода найбільш широко розповсюджена як в Україні, так і в багатьох країнах світу. Вона вважається неперевершеною за якістю м'яса, відтворною здатністю і легкістю отелень.

Враховуючи світове визнання за її високу спадковість продуктивних якостей при чистопородному розведенні та схрещуванні, вона є перспективною для використання у процесі розвитку м'ясного скотарства в Україні.

Обстеження господарств та порівняння показників з даними бонітування свідчать, що абердин-ангусів розводять у 18 областях, 58 господарствах усіх трьох природно-кліматичних зон. Чисельність корів з 1991 по 2010 рр збільшилось з 101 до 8021 гол. Племінні господарства, які розводять абердин-ангуську породу в основному розміщені в зонах Полісся і Лісостепу.

В абердин-ангуській породі виділено три внутрішньопородні типи: дрібний компактний – британської селекції, відносно крупний високорослий – північно-американської селекції, укрупнений компактний (від схрещування двох типів між собою), які мають як загальні для породи ознаки (легкість отелень, м'ясо високої якості, тонковолокнисте з добре вираженою мрамуровістю), так і відмінності (в живій масі повновікових тварин і новонароджених телят, зовнішніх формах будови тіла, енергії росту молодняку).

До недоліків породи слід віднести схильність тварин до посиленого відкладання жиру у ранньому віці, що негативно впливає на інтенсивність росту молодняку, недостатня молочність і низька жива маса дорослих тварин і телят при відлученні. Невисока енергія росту молодняку, невисока молочність корів зумовлюють необхідність створення вітчизняної української ангуської породи, яка б не мала вищезазначених недоліків і перевершувала за рівнем м'ясної продуктивності існуючу в Україні абердин-ангуську породу та була б конкурентоздатною в умовах ринкової економіки.

Враховуючи це в ПП «Агро Новоселівка 2009» Нововодолазького району Харківської області на базі місцевих абердин-ангусів з використан-

Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини

ням генофонду кращої імпортової худоби ангуської породи американської селекції створюється українська ангуська порода. Попередні дослідження показують, що тварини створеної породи в порівнянні з вихідними абердин-ангусами конкурентоспроможні в умовах сучасної ринкової економіки. Вони крупні, характеризуються добре розвиненим тулубом на відносно високих кінцівках, дають важку тушу без надмірного накопичення жиру, у них висока акліматизаційна здатність до високих і низьких температур, що дозволяє утримувати тварин на вигульних майданчиках в зимовий період без капітальних приміщень в тристінних навісах, на глибокій підстилці при мінімальних затратах праці.

Симентальська м'ясна є однією з найпоширеніших порід не тільки в Європі, а й у світі. Її батьківщиною є Швейцарія. Вона створена чистопородним методом на базі м'ясо – молочних сименталів.

Найбільшій популярності набули м'ясні симентали північно-американської (США, Канада) і західно-європейської (Австрія, Німеччина) селекції.

Її характерні ознаки: висока енергія росту, масивність, велика жива маса, висока молочність, спокійний норов, нежирне м'ясо, міцність кістяку і копитного рогу, добре використовують пасовища і пристосованість до різних природних-кліматичних умов, невибагливість до кормів.

Симентали мають найвищу м'ясну продуктивність серед усіх молочних і молочно-м'ясних порід. У віці п'яти років і старше симентальські бугаї плідники за живою масою майже не поступаються шароле і переважають усі інші м'ясні породи на 30 – 150 кг. Ці тварини мають високу енергію росту, дають важкі туші з малим накопиченням жиру і високим виходом м'язової тканини. Тому їх широко використовують як при чистопородному розведенні, так і схрещуванні з м'ясними і молочними породами. За чисельністю поголів'я м'ясні симентали в Україні займають четверте місце, загальне поголів'я на 01.01.2012. року складає 4,8 тис, а корів 2354 гол.

На базі сименталів американської і австрійської селекції виводиться українська симентальська м'ясна порода, яка підготовлена до апробації.

Породи шароле, лімузинська і світла аквітанська по праву вважається еталоном м'ясного скотарства не тільки на їх батьківщині – у Франції, але і з гідністю оцінені у багатьох країнах світу. Тварини добре пристосовані до пасовищного утримання, характеризуються високою живою масою і довголіттям використанням до 13-15 років. Тварини відрізняються інтенсивністю росту, здатністю швидко нарощувати м'язову тканину без зайвого накопичення жиру. Жива маса корів складає 600-900 кг, бугаїв-плідників – до 1200 – 1500 кг. Забійний вихід 60—70 %, що є одним із кращих показників серед поширених м'ясних порід. Незважаючи на широке розповсюдження цих порід в багатьох країнах світу, в Україні ця худоба

знаходиться майже на межі зникнення.

Геррефордська – британської і **п'ємонтезька** італійської селекції мають також широке розповсюдження, а в Україні катастрофічно мале поголів'я (відповідно 30 і 9 корів).

Висновки

За будовою тіла, продуктивними та біологічними ознаками сучасні м'ясні породи України можна поділити на три групи:

1. Крупні. Високорослі, характеризуються високою енергією росту на протязі тривалого періоду, дають нежирне і не мармурове м'ясо, відносно пізньостиглі, крупні в дорослому віці (українська м'ясна, шароле, світла аквітанська, симентальська м'ясна, лімузинська). Худоба цієї групи порід має міцний, інколи грубий кістяк, добре розвинуті м'язи особливо в тазостегновій частині, а також в області спини і попереку.

2. Середні. Характерна особливість – висока енергія росту на протязі обмеженого періоду вирощування, дають помірно жирне м'ясо, середньо скоростиглі, середньо крупна жива маса в дорослому віці (волинська, поліська, південна та знам'янський тип поліської м'ясної породи).

3. Некрупні. Характерна особливість – компактність, висока енергія росту на протязі короткого періоду, невисока жива маса в дорослому віці, висока скоростиглість, жирне і «мармурове» м'ясо, добре розвинені м'ясні форми (геррефордська, абердин-ангуська) і легкі отелення.

Література

1. Доротюк Е.М. М'ясне скотарство – джерело високоякісної яловичини та шкіряної сировини /Е.М. Доротюк // Харків. Видав. ЗАТ «Тираж 51». – 2006. – 320 с.
2. Буркат В.П. Концептуальні підходи до формування галузі м'ясного скотарства / В.П. Буркат // Тваринництво України. – 1997. - С. 9-11.
3. Шкурін Г.Т. Основні напрямки розвитку м'ясного скотарства / Г.Т. Шкурін// Тваринництво України. – 1997. – №4. – С.4-7.
4. Доротюк Е. Створення нової української породи на основі абердин-ангусів / Е. Доротюк, В. Прудніков, О. Колісник // Тваринництво України. – 2011.-№ 11 – С. 26-29.
5. Програма селекції великої рогатої худоби породи абердин-ангус на 2003 – 2012 роки. Державний науково-виробничий концерн «Селекція» - К.: 2005. - 343 с.
6. Вдовиченко Ю.В. Ефект розведення худоби південної м'ясної породи в умовах органічного виробництва / Ю.В. Вдовиченко, Л.О. Омельченко // Наук. вісник «Асканія – Нова», Вип 5, 2012 – С. 3-11.
7. Доротюк Э.Н. Племенная работа на завершающем этапе создания

украинской мясной породы крупного рогатого скота / Э.Н. Доротюк // Научно-технический бюллетень. – Харьков, 1989 - № 48. – С. 3-6.

8. Доротюк Е.М. Загроза втрати української м'ясної породи великої рогатої худоби / Е.М. Доротюк // Тваринництво України. – 2005. - №5. – С. 2-5.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА МЯСНЫХ ПОРОД В
УКРАИНЕ И ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ

Доротюк Е.М., д. с.-х. н., профессор

Прудніков В.Г., д. с.-х. н., профессор

Колесник А.И., к. с.-х. н.

Харьковская государственная зооветеринарная академия, г. Харьков

Аннотация. В статье изложены результаты изучения современного состояния и проведено сравнительное изучение хозяйственно- биологических особенностей животных различных мясных пород и обосновано их использование для дальнейшего усовершенствования.

Ключевые слова: порода, селекция, мясная продуктивность, тип.

COMPARATIVE ASSESSMENT OF MEAT BREEDS IN
UKRAINE AND THEIR USE

E.M. Dorotyuk, doctor of agricultural sciences, professor,

V. G. Prudnikov, doctor of agricultural sciences, professor,

O. I. Kolesnik, candidate of agricultural sciences

Kharkov state zooveterinary academy, Kharkov

Summary. The article presented the results of the study the current state of meat breeds and developed recommendations to further improve.

Key words: breed type, meat production, cattle, beef cattle.
